

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2023.32.10>

Андрій КАРКАЧ (Andrij KARKACH)

Полтавський інститут економіки і права

<https://orcid.org/0000-0002-3959-0568>

e-mail: andrijkarkach@gmail.com

Тетяна СЕМИГІНА (Tetyana SEMIGINA)

Національне агентство кваліфікацій, Київ

<https://orcid.org/0000-0001-5677-1785>

e-mail: semigina.tv@gmail.com

Оксана КРАВЧЕНКО (Oksana KRAVCHENKO)

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

<https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

e-mail: okskravchenko@ukr.net

Університети третього віку як осередки з формування цифрових компетентностей у людей похилого віку

В сучасному світі, коли ми стаємо свідками незупинного процесу старіння населення та стрімкого розвитку нових цифрових технологій. Обидва ці явища являють собою серйозні суспільні виклики. З одного боку, тривалість життя людини продовжує зростати, а з іншого – інформаційні технології поширюються з неабиякою швидкістю. Ці процеси неможливо зупинити, а їхні наслідки не завжди можна передбачити. Однак очевидно, що доступ до цифрових технологій має бути гарантованим для всіх, і різниця у їхньому використанні між різними віковими та соціальними групами повинна бути зменшена (Selwyn, 2004).

Зміна соціокультурних практик, спричинена стрімкою цифровізацією, ставить перед соціальними працівниками нові завдання у подоланні так званої цифрової нерівності (Semigina & Karkach, 2019). Цифрова трансформація суспільства породила інший важливий явище – «цифрову компетентність». Ця компетентність виступає каталізатором розвитку, сприяючи за-

своєнню життєво важливих навичок для успішної адаптації в цифровому суспільстві (Semigina & Fedyuk, 2022). На сьогоднішній день цифрові компетентності впливають на всі аспекти сучасного життя, включаючи як професійну діяльність соціальних працівників, так і соціальну ідентичність літньої людини в сучасному суспільстві.

В Україні питання активного старіння та соціальних технологій, спрямованих на його підтримку, досліджувалися М. Житинською (Zhytynska, 2016), Н. Колядою (Kolyada, 2016), М. Кухтою (Kukhta, 2018) та іншими. Загалом науковці відзначають, що соціальні технології, спрямовані на оптимізацію сприйняття нової соціальної реальності, призначені забезпечувати найбільш адекватну ресоціалізацію літніх людей, особливо в умовах нових соціоекономічних реалій та сприяти підвищенню їхньої самооцінки.

Одним із можливих осередків формування цифрової компетентності літніх людей можуть бути соціальні заклади, де ці особи отримують комплекс послуг. В Україні до таких закладів належать територіальні центри соціального обслуговування. З 2011 року на базі територіальних центрів функціонують університети третього віку, спрямовані, серед іншого, на полегшення адаптації людей літнього віку до змін у соціальному середовищі, набуття нових знань, умінь та навичок.

У цій роботі ми маємо на меті теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити специфіку формування цифрових компетентностей серед літніх людей в умовах Університету третього віку, який є складовою частиною територіального центру соціального обслуговування.

Для досягнення цієї мети використовувались наступні методи дослідження: (1) теоретичні: системний аналіз даних джерельної бази для визначення стану розробленості проблеми, інтерпретація отриманих результатів; (2) формувального впливу: впровадження розробленої програми формування цифрових компетентностей; (3) емпіричні: включене спостереження за процесом впровадження програми, контент-аналіз навчальних матеріалів, анкетне опитування (слухачів університету третього віку; соціальних працівників, залучених до розвитку цифрових компетентностей літніх людей).

Вибір методів було зумовлено специфікою «дослідження в дії» (Semigina, 2021), яке передбачає поступову модернізацію програми на основі зворотного зв'язку від учасників процесу впровадження інтервенції. Дослідження виконано з урахуванням етичних принципів професійної соціальної роботи.

Дослідно-експериментальна робота була проведена на базі Університету третього віку територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) управління соціального захисту населення Подільської районної у м. Полтаві ради. Станом на 1 січня 2023 року універси-

тет складається з 7 факультетів, включаючи факультет інформаційних технологій, який було відкрито в 2013 році.

Експериментальна програма для розвитку цифрових технологій була розроблена в 2016 році. За час від започаткування програми до неї вносилися зміни з урахуванням швидкої цифровізації суспільного життя та подій, таких як пандемія COVID-19. У 2022 році також була впроваджена дистанційна форма навчання за допомогою платформи Moodle.

Ефективність заходів з формування цифрової компетентності серед літніх людей була оцінена головним чином через їхнє наближення до сучасних цифрових сервісів та збільшення активності у використанні цифрових засобів.

Проведений аналіз робіт як зарубіжних (Heetal, 2020; Siecketal, 2021), так і українських (Davudenko, 2023) вчених дозволив зрозуміти, що цифрові технології та цифрові компетентності відіграють ключову роль у забезпеченні ефективної участі та включеності людей у економічне, політичне і соціальне життя, як на рівні окремих держав, так і на світовому рівні в цілому. Пандемія COVID-19 ще більше підсилила цей процес суспільної цифровізації.

З одного боку, інформаційне суспільство відкрило перед літніми людьми більше можливостей для соціальної активності, ніж будь-коли раніше. Але, з іншого боку, опанування цифровими технологіями становить великий виклик, особливо для літнього населення, і відсутність необхідних навичок може призвести до соціальної ізоляції та цифрової відсталості.

Поняття «цифрова нерівність» на сьогодні може розглядатися в декількох аспектах, включаючи нерівність у доступі до інформації, рівень знань та різницю у технічному забезпеченні та можливостях використання цифрових ресурсів (Blažič & Blažič, 2020; López Seguí, 2019). Це розуміння відкриває можливість для дослідження зв'язків між цифровою нерівністю та соціальною диференціацією в геронтологічному контексті, а також для конкретизації механізмів і факторів соціальної відмінності в сучасному українському суспільстві.

Для подолання цифрової нерівності необхідна активна допомога соціальних працівників, яка повинна бути спрямована на навчання літніх людей використанню цифрових технологій, забезпечення доступу до комп'ютерів та Інтернету, а також створення цифрових ресурсів і програм, які враховують потреби різних груп населення. Одночасно важливо розробляти соціальні інтервенції, спрямовані на зменшення цифрового розриву та забезпечення рівних можливостей для всіх.

Для формування експериментальної програми ми провели комплексне дослідження специфіки літніх людей. Цей підхід передбачав об'єднання таких аспектів, як:

- демографічні характеристики: ми враховували вікову групу осіб віком 60 років і старше, а також можливі соціокультурні відмінності у сприйнятті цього віку;

- фізіологічні особливості: були враховані вікові зміни, що призводять до редукації функціонування організму та збільшеної потреби у сторонній допомозі;
- психологічні особливості: визначено потребу літніх людей у пошуку сенсу свого життя, переоцінці досягнень, а також потребу у самоствердженні та самоідентифікації на пізньому етапі життя;
- соціологічні аспекти: були розглянуті соціальна група, до якої відносяться літні люди, і характерні соціокультурні ролі, а також аспекти їхньої потреби у прилаштуванні для комунікації з іншими групами в суспільстві;
- позиціонування в суспільстві: ми врахували, що літні люди є специфічною цільовою групою соціальної роботи та соціальної політики, і, як такі, потребують особливої підтримки від держави (Karkach, Kravchenko & Semigina, 2022).

Додатково було відзначено, що після завершення трудової діяльності та внаслідок змін у соціальному середовищі, літнім людям може знадобитися ресоціалізація або адаптивна соціалізація. Ресоціалізація в цьому контексті спрямована на поліпшення якості життя літніх людей через активну участь у суспільному житті та адаптацію до змін у соціальному оточенні (Ryzhanova, 2022). Соціальні працівники відіграють важливу роль у сприянні ресоціалізації літніх людей, надаючи їм необхідну підтримку, навчання та можливості для соціальної інтеграції та активної участі у суспільстві. Такий підхід спрямований, зокрема, на зменшення цифрової нерівності та забезпечення рівних можливостей для всіх.

Інноваційним способом сприяти активному життю літніх людей, підтримувати їхню соціальну інтеграцію і навчання можна вважати Університети третього віку (Zhytynska, 2016).

Дослідження (Doronina, 2021; Chahrak, 2017; Formosa, 2012) вказують на різні форми геронтоосвіти, включаючи формальну (лекції), неформальну (гуртки) і інформальну (самонавчання), які можуть бути корисними для літніх людей. Крім того, розширення доступу до Інтернету і розвиток цифрових навичок серед літнього населення відкривають можливість для віртуальних Університетів третього віку, які стають все більш популярними в усьому світі. Такі форми навчання є витрато-ефективними і безпечними для здоров'я.

При розробці програми формування цифрової компетентності ми виходили з того, що освітні програми для літніх людей в Університетах третього віку повинні ґрунтуватися на андрогогічних принципах (Lukyanova, 2021) та враховувати специфіку навчання саме літніх людей (Schlomann, Even & Hammann, 2022). Це допомагає забезпечити ефективне та змістовне навчання, враховуючи індивідуальні потреби та інтереси осіб, які вже мають значний життєвий, включаючи навчальний, досвід.

Ми розробили експериментальну програму для Університету третього віку, яка ґрунтується на компетентнісному підході до формування цифрових навичок серед літніх осіб. Ця програма враховує сучасне розуміння цифрової компетентності як здатності та навичок у використанні цифрових технологій, адаптованих до потреб та особливостей цільової аудиторії.

У структурі цифрової компетентності літніх слухачів Університету третього віку нами виокремлено чотири компоненти: знання; вміння та навички; мотивація; відповідальність (що включає, зокрема, цифрову безпеку). Відповідно було виділено чотири складові цифрової компетентності: інформаційна та медіа-компетентність; комунікативна компетентність; технічна компетентність; споживча компетентність.

Наша програма будувалась з урахуванням наступних критеріїв сформованості цифрової компетентності літніх людей: рівень доступу до технологій; рівень володіння базовими навичками; рівень цифрової грамотності; рівень використання цифрових сервісів; ступінь впровадження цифрових технологій у повсякденне життя.

Отже, наша програма спрямована на розвиток різних аспектів цифрової компетентності літніх людей, щоб підготувати їх до успішного користування цифровими технологіями в щоденному житті.

Програма включає різні модулі, які покривають різні аспекти цифрової компетентності:

- основи користування комп'ютером та мобільними пристроями: вивчення базових навичок у роботі з комп'ютерами та сучасними мобільними пристроями;
- Інтернет та електронна пошта: ознайомлення з Інтернетом як джерелом інформації та електронною поштою для комунікації;
- використання соціальних мереж та месенджерів: навчання користуванню соціальними мережами для спілкування з іншими та використання месенджерів для обміну повідомленнями.
- онлайн-банкінг та електронні платежі: вивчення того, як здійснювати фінансові операції в Інтернеті, включаючи онлайн-банкінг та електронні платежі;
- цифрові навички здоров'я: розуміння, як використовувати цифрові ресурси для збереження та покращення свого фізичного та психологічного здоров'я.

Важливо зауважити, що слухачі мають можливість самостійно обирати, які саме модулі вони бажають вивчати, що дозволяє їм сконцентруватися на темах, які відповідають їхнім потребам та інтересам. Такий підхід сприяє більш ефективному навчанню та адаптації до цифрових технологій, він суголосний адрогогічним принципам.

Програма передбачає використання різних методів роботи зі слухачами літнього віку. Серед цих методів варто, зокрема, відзначити:

- проведення занять у режимі діалогу та дискусій: важливим аспектом навчання є спілкування та обмін думками; діалоги і дискусії сприяють активному вивченню матеріалу та розвитку критичного мислення;
- моделювання соціального змісту суспільної діяльності: цей метод дозволяє літнім людям краще розуміти соціальні процеси і ролі в суспільстві через практичну діяльність та імітацію реальних ситуацій;
- робота у складі невеликих груп: це сприяє взаємодії та обміну досвідом між учасниками, створює сприятливу атмосферу для навчання та спілкування;
- індивідуальні та групові консультації (тьюторіали): цей метод надає можливість надавати індивідуальну допомогу та підтримку тим, хто може потребувати додаткового вивчення матеріалу;
- робота з інформаційними ресурсами самостійно: в умовах сучасного світу важливо вміти користуватися інформаційними ресурсами, тому навчання самостійному пошуку інформації вважаємо ключовим компонентом цифрової компетентності;
- ділові ігри, творчі завдання, інтерактивні технології: ці методи допомагають зробити навчання цікавим і захоплюючим, вони сприяють активному залученню до процесу навчання;
- геронтоосвітні веб-квести та інші інноваційні завдання: використання сучасних технологій у навчанні може зробити процес більш цікавим і дієвим для учасників.

Вибір цих методів ґрунтується на ідеї, що для літніх людей важливі нові життєві враження, цінності та можливості для розвитку нових соціальних ролей. Використання інтерактивних методів навчання враховує ці побажання та сприяє успішнішому засвоєнню навчального матеріалу.

Для реалізації експериментальної програми на базі платформи Moodle було залучено 11 тьюторів, які супроводжували індивідуальну освітню траєкторію літнього слухача. До ключових форм роботи цих працівників можна віднести такі, як: підтримання зв'язку зі своїми слухачами; використання електронних ресурсів бібліотеки Університету третього віку; доступність навчальних матеріалів для слухачів Університету третього віку в Інтернеті; створення авторських навчальних онлайн-відео; організація онлайн-оцінки.

Таким чином, при впровадженні експериментальної програми формування цифрової компетентності було використано наступні принципи організації навчання та тьюторського супроводу слухачів літнього віку на платформі Moodle:

1. *Розвиток компетентностей*: програма спрямована на розвиток конкретних навичок та вмінь, необхідних для успішного використання цифрових технологій.

2. *Орієнтованість на практику*: навчання спирається на практичний досвід та використання цифрових інструментів у реальних ситуаціях.
3. *Гнучкість планування змісту навчання*: програма побудована за модульним принципом і адаптована до індивідуальних потреб та темпу навчання кожного слухача.
4. *Самоорганізація та самонавчання*: слухачі навчаються бути самостійними та відповідальними за власний навчальний процес.
5. *Інтерактивність*: взаємодія з тьюторами: взаємодія з викладачами-герагогами дозволяє отримувати підтримку та відповіді на запитання, спільно розв'язувати труднощі.
6. *Розвинена віртуальна інфраструктура*: використання сучасних технологій, зокрема можливостей платформи Moodle, для підтримки навчального процесу.
7. *Множинність форм та методів навчання*: використання різних підходів та методів навчання для більшої варіативності та доступності матеріалів.
8. *Різноманітність оригінальних навчально-методичних матеріалів*: створення та використання викладачами-герагогами різноманітних вправ, завдань, методичних розробок для кращого розуміння та засвоєння навчального матеріалу конкретними слухачами.
9. *Активне використання проблемно-пошукового методу*: стимулювання учасників до активного розв'язання проблем та пошуку інформації.
10. *Конструювання та креативність*: пошук нових рішень та створення власних цифрових продуктів.

При описі специфіки реалізації формування цифрової компетентності в умовах територіального центру важливо відзначити, що слухачі Університету третього віку мали можливість скористатися іншими соціальними послугами та приєднатися до груп взаємодопомоги, які діяли на базі цього територіального центру. Це підкреслює комплексність та інтегрований підхід до підтримки літніх людей. Окрім отримання цифрових навичок, вони мали можливість брати участь у різних інших програмах та заходах, спрямованих на поліпшення їхнього соціального та емоційного благополуччя. Такий підхід сприяє глибшій інтеграції літніх людей в суспільство та підвищує якість їхнього життя.

Для оцінки дієвості експериментальної програми було проведено опитування 360 слухачів Університету третього віку. Усі вони є клієнтами територіального центру і брали участь у програмі формування цифрових компетентностей шляхом участі у різних модулях чи заняттях цієї програми. Зазначено, що вік респондентів коливався від 60 до 82 років, а найбільша кількість учасників (або 321 особа, що становить 89,2% слухачів) була у віковій групі від 60 до 70 років. Щодо статевого розподілу, то в опитуванні було 34,7% чоловіків і 65,3% жінок.

За результатами опитування видно, що всі учасники оцінили рівень організації навчання та підтримку соціальних працівників як позитивні. Більшість респондентів також високо оцінили геронтоосвітнє середовище, вважаючи його сприятливим і комфортним. Загалом, 98,1% респондентів (або 353 особи) відзначили цей аспект як позитивний.

Відповідаючи на запитання «Що саме Вам подобається в дистанційному навчанні?», слухачі університету третього віку ранжували власні уподобання наступним чином (див. табл. 1).

Таблиця 1

Привабливість дистанційного навчання для слухачів університету третього віку (коефіцієнт значущості)

Критерії	На початку навч. року	На завершення навч. року
Домашні комфортні для мене умови навчання	1	4
Можливість самостійно обирати зручний для мене час навчання	3	2
Можливість самостійно обирати темп навчання	4	1
Можливість самостійно обирати кількість часу, необхідного на виконання завдання	2	3

Проведена дослідно-експериментальна робота підтвердила успішність програми формування цифрових компетентностей серед літніх людей у геронтоосвітньому контексті.

На початку навчання більшість респондентів використовували комп'ютер для задоволення особистих гедоністичних потреб, але після навчання переважна більшість обрала мету розширення світогляду та підвищення культурного рівня. Це свідчить про їхнє бажання навчатися та отримувати нові знання в цифровому світі. Цифрове спілкування набуло значущості для літніх людей, дозволяючи зберігати соціальні зв'язки та відчувати підтримку від родичів і друзів. Спостерігається позитивна динаміка використання цифрових засобів для спілкування, зокрема через популярність соціальних мереж.

За результатами дослідження виявлено, що навчання сприяло зростанню використання літніми людьми цифрових сервісів державних установ. Суттєвий вплив на їх рішення удосконалити свої цифрові навички мають рекомендації родичів, друзів та знайомих.

78,3% респондентів усвідомлюють суспільний запит на опанування навичками використання цифрових технологій. У групі слухачів 60-64 роки таких 78% від своєї вікової групи, або 37,5% від загальної кількості слухачів. При чому вікові групи 60-64 та 65-70 років становлять переважну частку по-

зитивно налаштованих на опанування навичками використання цифрових технологій – 70,8% від усіх респондентів. Показовим можна вважати те, що у групі 76-82 роки цей показник є дещо вищим – 71,4%, що обумовлено більшим бажанням уникнути соціальної ексклюзії.

Загальна тенденція полягає в тому, що цифрові технології стають все більш важливим інструментом для літніх людей, допомагаючи їм залишатися активними, підтримувати соціальні зв'язки та забезпечувати доступ до інформації та послуг. Це свідчить про їхню готовність до адаптації до сучасного цифрового простору та бажання покращувати свої компетентності в цій сфері.

Проведене нами дослідження засвідчило соціалізуючий вплив університетів третього віку, що створені на базі соціальних закладів для людей літнього віку, і це підтверджує раніші наукові дослідження (Chahrak, 2017; Lukyanova, 2021; Zhytynska, 2016). Наша робота вказує на те, що такі університети не лише сприяють збереженню активного соціального статусу літніх людей, а й спонукають їх до навчання, розвитку власних здібностей та інтересів. Університети третього віку стають платформою, де літні люди мають можливість розширити свій соціокультурний кругозір та отримати нові знання.

Реалізація програми на базі соціального закладу надала змогу сполучити геронтоосвітні послуги із здійсненням соціального супроводу та залученням слухачів до інших активностей територіального центру, впроваджувати підхід, орієнтований на розвиток сильних сторін клієнтів соціальної роботи. Це дозволяло створити інтегроване середовище для літніх людей, де вони мали можливість здобувати нові знання та навички у цифровій сфері, а також брати участь у різноманітних групах взаємодопомоги та інших соціальних заходах.

Такий підхід, на нашу думку і за висновками інших досліджень (Kravchenko & Kucher, 2023), має численні переваги. По-перше, він сприяє інтеграції освіти та соціальних послуг для літніх людей, що дозволяє забезпечити більш повне задоволення їхніх потреб. По-друге, це створює сприятливе середовище для активності та самореалізації літніх людей, адже вони мають можливість вибирати, які послуги та заходи вони бажають використовувати на даний момент.

Отже, враховуючи ці фактори, програма формування цифрової компетентності в територіальному центрі для літніх людей виявляється більш інтегрованою та комплексною, сприяючи як навчанню, зокрема, цифровим навичкам, так і соціальній інтеграції цільової аудиторії.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи з формування цифрових компетентностей у слухачів університету третього віку територіального центру соціального обслуговування надав підстави для визначення ключових складових такої діяльності. Дотримуючись комплексного підходу,

було виділено наступні складові та сформовано рекомендації для їх вдосконалення.

1. *Створення зручного для користувачів цифрового геронтоосвітнього середовища університету:* Для успішної реалізації програм формування цифрової компетентності серед літніх людей важливо розробити та впровадити зручну та дружню цифрову платформу. Ця платформа повинна бути простою у використанні, адаптованою до особливостей користувачів літнього віку, зі зрозумілим інтерфейсом та доступом до необхідних навчальних ресурсів.
2. *Наснаження слухачів літнього віку на отримання необхідних цифрових знань і навичок:* Програми формування цифрових компетентностей мають бути структурованими, орієнтованими на практичне застосування отриманих знань та навичок. Застосування блочно-модульного принципу допоможе початківцям з нульовим рівнем цифрової грамотності та тим, хто має певний рівень, але потребує удосконалення. Важливо також стимулювати цікавість до навчання, допомагати подолати цифрову тривожність та розвивати самостійність у пізнанні.
3. *Мотивація літніх слухачів та соціальних працівників до співпраці в цифровому середовищі:* Співпраця між поколіннями та обмін досвідом можуть стати мотивуючими факторами для активності в цифровому навчанні. Важливо надавати можливість взаємодії з молодшими поколіннями, щоб літні люди почували важливість своїх знань та досвіду.
4. *Формування установки соціальних працівників–герогогів на розвиток своїх професійних цифрових компетентностей:* Соціальні працівники є ключовими учасниками у формуванні цифрових навичок літніх людей. Вони повинні володіти необхідними знаннями та навичками для ефективного навчання на цифрових платформах. Їхня готовність до використання цифрових технологій у навчальному процесі є важливим аспектом успіху цієї ініціативи.

Експериментальна програма формування цифрових компетентностей серед літніх людей в умовах університету третього віку на базі територіального центру соціального обслуговування продемонструвала свою успішність. Ця програма, побудована на компетентнісному підході та враховувала сучасне розуміння цифрової компетентності, включала різні модулі, такі як основи користування комп'ютером та мобільними пристроями, Інтернет та електронна пошта, використання соціальних мереж та месенджерів, онлайн-банкінг та електронні платежі, цифрові навички здоров'я. Програма відзначається своєю варіативністю та відкритістю, а також акцентом на індивідуальній освітній траєкторії для літніх людей, що дозволяє їм обирати та пристосовувати навчання до своїх потреб.

Учасники програми, основною частиною яких були люди віком від 60 до 70 років, виявили активний інтерес та готовність вивчати цифрові навички. Навчання сприяло розширенню їхнього світогляду, підвищенню культурного рівня та використанню цифрових інструментів для соціального спілкування та взаємодії з державними установами. Результати цього дослідження також вказують на важливість мотивації та підтримки з боку молодшого покоління у цифровому навчанні літніх людей, що сприяє активності в цьому процесі.

Оцінка впровадження програми свідчить про позитивне ставлення літніх людей до цифрових технологій та їхню готовність до їхнього використання в різних аспектах свого життя. Засвоєні навички та знання допомагають їм залишатися активними, підтримувати соціальні зв'язки та отримувати доступ до важливої інформації та послуг.

Надалі важливо вдосконалювати програми геронтоосвіти з урахуванням рекомендацій, сформованих на підставі результатів цього дослідження. Це сприятиме якісній підготовці літніх людей до життя в цифровому суспільстві.

Перспективами подальших наукових досліджень може бути вивчення міжнародного досвіду соціальної інтеграції людей похилого віку засобами цифрових технологій, розробка програм формування цифрових компетентностей для людей похилого віку, які були змушені переміститися на безпечніші території України, узагальнення кращих практик професійної підготовки соціальних працівників-геронтологів в Україні та за кордоном.

References

- Blažič, B.J., & Blažič, A.J. (2020). Overcoming the digital divide with a modern approach to learning digital skills for the elderly adults. *Educ. Inf. Technol.*, 25, 259–279. <https://doi.org/10.1007/s10639-019-09961-9>.
- Chahrak, N.I. (2017). Universytet tret'oho viku: sotsiokul'turne y osvityne seredovyshche dlya lyudey pokhyloho viku. *Visnyk L'vivs'koho Universytetu. Seriya pedahohichna*, 32, 208–216.
- Davydenko, G. (2023). *Tsyfrova inklyuziya ta dostupnist': sotsial'na didzhytalizatsiya*. Vinnytsia: TVORI. <https://doi.org/10.58521/978-617-552-348-3-2023-236>.
- Doronina, O.V. (2021). Osvita lyudey pokhyloho viku v Ukrayini: Universytet tret'oho viku. *Formation of innovative potential of world science* (с. 52–53). Tel Aviv: European Scientific Platform.

- Formosa, M. (2012). Four decades of Universities of the Third Age: past, present, future. *Ageing & Society*, 34(1), 42–46. <https://doi.org/10.1017/S0144686X12000797>.
- He, T., Huang, C., Li, M., Zhou, Y., & Li, S. (2020). Social participation of the elderly in China: The roles of conventional media, digital access and social media engagement. *Telematics and Informatics*, 48, 101347. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tele.2020.101347>.
- Karkach, A., Kravchenko, O. & Semigina, T. (2022). Suchasni pidkhody do rozuminnya litnikh lyudey yak osoblyvoyi sotsial'noyi hrupy. *Sotsial'na robota ta sotsial'na osvita*, 2(9), 77–90. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(9\).2022.267086](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(9).2022.267086).
- Kolyada, N.M., ed. (2016). *Sotsial'na herontolohiya*. Uman': FOP Zhovtyy O.O.
- Kravchenko, O. & Kucher, H. (2023). Universytet tretoho viku «Dyvosvit»: z dosvidu umanskoj terytorialnoi hromady. *Vvichlyvist. Humanitas*, 1, 43–48. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.6>.
- Kukhta, M.P. (2018). *Sotsial'nyy potentsial lyudey starshoho viku v Ukrayini*. Kyiv: KNUKiM.
- López Seguí, F. et al. (2019). An Intergenerational Information and Communications Technology Learning Project to Improve Digital Skills: User Satisfaction Evaluation. *JMIR Aging*, 2(2). <https://aging.jmir.org/2019/2/e13939>.
- Lukyanova, L. (2021). *Kontseptsiya diyal'nosti Universytetiv tret'oho viku*. Kyiv : Vyd-vo TOV «Yurka Lyubchenka».
- Ryzhanova, A. (2022). Sotsial'no-pedahohichnyy suprovid sotsializatsiyi lyudey pokhlyoho viku v informatsynomu suspil'stvi zasobamy sotsiokul'turnoyi diyal'nosti. *Věda a perspektivy*, 9(16), 158–171. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-9\(16\)-%20158-171](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-9(16)-%20158-171).
- Schlomann, A., Even, C. & Hammann, T. (2022). How Older Adults Learn ICT–Guided and Self-Regulated Learning in Individuals With and Without Disabilities. *Front. Comput. Sci.* 3, 803740. <http://dx.doi.org/10.3389/fcomp.2021.803740>.
- Selwyn, N. (2004). Reconsidering political and popular understandings of the digital divide. *New Media & Society*, 6(3), 341–362. <http://dx.doi.org/10.1177/1461444804042519>.
- Semigina, T.(2021). Doslidnyky yak ahenty zmin (vykorystannya doslidzhennya v diyi u sotsial'niy roboti). *Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya «Sotsial'na robota»*, 1(7), 37–41. <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2021/7-1/7>.
- Semigina, T., & Karkach, A. (2019). „E-inkliuziia” litnikh liudei i sotsialna robota. *Aktualni problemy sotsialnoi pedahohiky ta sotsialnoi roboty: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (pp. 130–133). Uman: VIZAVI.

- Semigina, T.V. & Fedyuk, V.V. (2022). Tsyfrova kompetentnist' yak instrument rehulyuvannya rynku pratsi. *Economy and society*, 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-41>.
- Sieck, C.J. et al. (2021). Digital inclusion as a social determinant of health. *NPJ Digital Medicine*, 4(1), 52. <https://doi.org/10.1038/s41746-021-00413-8>.
- Zhytynska, M.O. (2016). Sotsial'no-pedahohichne seredovyshe universytetu tret'oho viku yak chynnyk formuvannya zhyttyediyal'nosti lyudey pokhyloho viku. *Sotsial'na robota v Ukraini: teoriya i praktyka*, 1–2, 131–140.

Third Age Universities as Hubs for Cultivating Digital Proficiencies in Older Adults

Abstract

In this article, we present the outcomes of implementing an experimental program designed to nurture digital proficiencies among older adults within the framework of a Third Age University affiliated with a territorial social service center.

Through a process of analytical scrutiny, we have refined, systematized, and extended the definitions and structure of digital proficiencies in the older demographic. Anchored in this conceptualization and the tenets of andragogy, we have formulated a program that prioritizes the enhancement of digital skills, encompassing computer utilization, internet navigation, engagement with social media, and the mastery of other digital tools. Furthermore, the research delves into the collaboration between social workers who specialize in geragogy and program participants, as well as the utilization of the Moodle platform.

The analysis of survey results (n=360 respondents) substantiates the program's triumph and the favorable attitude of older adults toward digital technologies. It underscores how the program takes into account the nuances of geronto-educational technologies while fostering the digital proficiencies of older individuals, enabling them to seamlessly integrate digital tools into their everyday lives.

Keywords: social work, older adults, digital proficiencies, andragogy, Third Age University.

Uniwersytety trzeciego wieku jako ośrodki rozwijania kompetencji osób starszych

Streszczenie

W artykule prezentujemy rezultaty realizacji eksperymentalnego programu rozwijania kompetencji cyfrowych wśród osób starszych w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku działającego przy terytorialnym ośrodku usług społecznych.

W procesie analizy udoskonaliśmy, usystematyzowaliśmy i rozszerzyliśmy definicję i strukturę kompetencji cyfrowych w starszych grupach demograficznych. Opierając się na tej konceptualizacji i założeniach andragogiki, sformułowaliśmy program, w którym priorytetem jest doskonalenie umiejętności cyfrowych, obejmujący korzystanie z komputera, nawigację w Internecie, korzystanie z mediów społecznościowych i opanowanie innych narzędzi cyfrowych. Ponadto badanie dotyczy współpracy pracowników socjalnych – specjalizujących się w geragogice – z uczestnikami programu, a także wykorzystania platformy Moodle.

Analiza wyników ankiety (n=360 respondentów) potwierdza triumf programu i przychylny stosunek osób starszych do technologii cyfrowych; podkreśla, w jaki sposób program uwzględnia niuanse technologii gerontoedukacyjnych, jednocześnie wspierając biegłość cyfrową osób starszych, umożliwiając im płynną integrację narzędzi cyfrowych ze swoim codziennym życiem.

Słowa kluczowe: praca socjalna, osoby starsze, andragogiczne kompetencje cyfrowe, uniwersytet trzeciego wieku.